

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4012>

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ AÇISINDAN KONU ALANI UZMANLIĞI, ÖĞRETİM BECERİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÖNEMİ*

THE IMPORTANCE OF SUBJECT AREA EXPERTISE, TEACHING SKILLS AND PERSONAL TRAITS IN TERMS OF THE TEACHING PROFESSION

Davut HOTAMAN**

Öz

Meslek; bir toplumdaki sosyal, ekonomik ve teknolojik yapının gerektirdiği işbölümü sonucu oluşan yaşamsal bir etkinlik olgusudur. Toplumlarda meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan öğretmenlik mesleği, "eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip profesyonel bir meslek grubu" ya da "devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanabilir. Öğretmenlik mesleği özel bir alanda uzmanlığa, öğretim bilgi ve becerisine ve mesleğin gerekli kıldığı bazı temel kişilik özelliklerine dayalıdır. Bir kimsenin bir mesleği icra edebilmesi için tanımlanmış bir alanda uzmanlık düzeyinde bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Bu öğretmenin "uzmanlık alanı" olarak bilinmektedir. Bir bireyin herhangi bir alanda uzman olması, sahip olacağı bilgi ve becerileri eksiksiz aktaracağı anlamına gelmez. Öyleyse, bir bireyin uzmanlık düzeyinde sahip olduğu bilgi ve becerilerini belli bir gruba ya da bireye öğretebilmesi için de öğretmenlik meslek bilgisine ve becerisine, yani öğretim için gerekli donanımına da sahip olması gerekir. Eğitimin amacına ulaşmasında gerekli olan bilgi, beceri ve ustalık, öğretmenlik mesleğinin sanatsal yönüyle ilgilidir. Bir bireyin, uzmanı olduğu alanla ilgili bilgileri öğretim becerilerini etkili kullanarak bireylere kazandırırken mesleğin gerektirdiği bazı temel kişilik özelliklerine de (hoşgörü, sabır, açık fikirlilik, esneklik, uyarlayıcı olma, sevecenlik, anlayışlı ve esprili olma, cesaretlendirici ve destekleyici olma vb.) sahip olmalıdır. Bir bireyin mesleğini etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için, mesleğinin gerektirdiği kişilik özellikleri ile kendi kişilik özelliklerinin örtüşmesi gerekir. Öğretmenliği profesyonel bir meslek olarak seçen bireylerin, öğretmenlik mesleğiyle ilgili alan bilgisi, öğretim becerisi ve meslekle ilgili uygun kişilik özelliklerine sahip olması, mesleğe yüklenen öz görevi başarıyla yerine getirilebilmesiyle yakından ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Öğretmenlik, Uzmanlık Bilgisi, Öğretim Becerisi, Kişilik Özellikleri.

Abstract

Profession is the phenomenon of a vital activity coming out as a result of division of labour that the social economical and technological factors require. Profession of teaching has originated from those social and economical changes that have arisen in societies. Thus, It is possible to describe it as "a professional group that has social, cultural, economic and scientific dimensions that are related to education sector" or "a specialized profession that takes charge of administrative function of government in terms of education, teaching and other related areas". Profession of teaching is based upon a specialization on a certain field, teaching skills, didactics and some certain personal characteristics that the profession requires. For one to do one's job, one has to have knowledge and skills on a defined area at proficient levels. This is known as the "teacher's area of expertise". That one is a specialist in one field doesn't necessarily mean that one will convey the knowledge and the skills one is supposed to have. This being the case, an individual must have the professional skill and didactics, the vital equipment for instruction, in order to convey his knowledge or skills that he has professionally. The necessary knowledge, skills and proficiency for education to reach its target is related to the artistic aspect of the profession of teaching. While providing the knowledge about his area of expertise for the individual by using his teaching skills efficiently, a person should have some basic personal characteristics like lenience, patience, open-mindedness, flexibility, being implementer adapter, tenderness, being empathetic and humorous, encouraging and supportive etc. That the profession requires. It is necessary that, to be able to be efficient in a profession, one should have personal characteristics that are suitable for his profession. Those who choose "teaching" as a profession should have knowledge about their subject, ability to teach and personal characteristics which are related to the profession. This is so much related to completing the mission that is attributed to that profession.

Keywords: Occupation, Teaching, Expertise, Teaching Skill, Personal Characteristics.

* Bu çalışma, 2. Dünya Uluslararası Eğitim Bilimleri Konferansında (WCES) Sunulan Bildirinin Genişletilmiş Halidir.

** Doç. Dr., YTÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü. davut@yildiz.edu.tr

GİRİŞ

Eğitim sisteminin ana girdileri öğrenci, eğitim programı, öğretmen ve çevredir (Posner, 1995). Bu girdileri işlevsel hale getirerek eşgüdümü ve koordinasyonu sağlayan eğitim sisteminin ana işleticisi öğretmendir (Hotaman, 2012). Öğretmen, okulu amaçları doğrultusunda işleterek toplumların gereksinim duydukları genç bireyleri yetiştirme görevini üstlenen kişidir. Bu açıdan bakıldığında, işleticisi olmayan sistemlerin çalışması ve işlevini yerine getirmesi söz konusu olamaz. Bilginin çoğalması, ailelerin ve toplumların değişmesi, öğretmenlik mesleğini öne çıkarmıştır. Öğretmenlik kendine özgü bir meslek grubu olup, bir meslekte bulunması gereken her türlü özelliklere sahiptir (Tezcan, 1996, 167). Dolayısıyla öğretmenlik, profesyonel bir uğraş alanıdır. Tüm teknolojik gelişmelere ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesine rağmen, toplumların eğitim gereksinimi olan gençlerini, içinde yaşadıkları toplumun etkili ve üretken birer bireyi haline getirmede, öğretmenlik vazgeçilmez bir meslek grubudur. Öğretmenlik mesleği, "eğitim sektörü ile ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlara sahip profesyonel bir meslek grubu" (Hacıoğlu ve Aklan, 1997; Aktr.: Erden, 2007, 153) olarak tanımlanabilir. Bir meslek grubunun profesyonel bir meslek olarak nitelenebilmesi için; tanımlanmış bir alanda hizmet vermesi, uzmanlık bilgisi-örgün eğitimden geçmiş olması, mesleki kültüre sahip olması, mesleğe giriş denetimi olması, meslek ahlakının olması, meslek kuruluşlarına sahip olması ve toplumca bir meslek olarak kabul edilmesi gerekmektedir (Erden, 2007, 29-32; Tezcan, 1996, 167).

Öğretmenler, öğrencilerin hayatlarında oluşabilecek okul kaynaklı gelişmelerin sahibidirler ve sorumlusudurlar. Bu nedenle öğrenciler, öğretmenlerinin pek çok özelliğinden etkilenirler, krizlere girip çıkabilirler ya da hayatlarında yeni ufuklar açabilirler (Hotaman & Yüksel-Şahin, 2010:90). Öğretmen, öğretim tasarımı geliştirerek hedef ve hedef davranışları/kazanımları formüle eden, öğrenci gereksinimleri doğrultusunda öğretim süreci sonunda öğrencide geliştirilecek davranışları, kullanılacak öğretim stratejilerini ve öğrenci performansının nasıl değerlendirileceğini belirleyen kişidir (Gözütok, 2004, 5). Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili olarak yönetim görevlerini üzerine alan bir ihtisas mesleğidir (Erden, 2007, 156). Öğretmenlerin bilgi toplumu olma yolunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirebilmeleri için, bu görevleri yapabilecek nitelikte yetiştirilmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin nitelikli olarak yetiştirilmesi her toplum için ayrı bir öneme sahiptir. Günümüzde her alanda meydana gelen baş döndürücü gelişmelerin, değişmelerin halk tarafından benimsenmesi ve bilgi toplumuna ulaşmada geride kalmamak için gelişmenin, değişimin motor gücü olarak kabul edilen eğitim kurumlarına ve bu kurumlar aracılığıyla da öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Değişimin önemli kurumlarından biri olan öğretmenlik ve öğretmenlerin rolleri de günümüzde hiçbir zaman olmadığı kadar farklılaşmıştır (Erdem, 2012).

YÖNTEM

Bu çalışma, bir derlemedir (review article). Derleme çalışmaları, mevcut bilgi birikimi içinden araştırma konu ya da sorusuna yönelik analizler yapmayı, bu bilgi birikimini yeniden organize etmeyi ve konuya ilişkin düşünsel sonuçları sunmayı amaçlar. Derleme çalışmalarında amaç, konuya ilişkin yapılan çalışmalardan, yazılan makale ve kitaplardan konuya ilişkin fikirlerin özetlenmesini ve nihayetinde de sentezlenmesini sağlamaktır (Herdman, 2006, 2-4). Bu nedenle, bu derleme çalışmasında öğretmenlik mesleğine ilişkin alanda yapılan çalışmalar, makaleler ve kitaplardan oluşan geniş bir alanyazın taranmış olup, öğretmenlik mesleğinin temel özelliklerine ilişkin bilgiler kronolojik ve alt boyutlar (tematik) şeklinde toplanmıştır. Öğretmen eğitimi konusunda yerli ve yabancı veritabanları incelenerek, öğretmenlik mesleğinin tüm boyutlarıyla ele alınmaya özen gösterilmiştir. Ulaşılan kaynaklardan elde edilen bilgiler, kendi içinde tematik olarak gruplanarak, nitelikli bir öğretmen için gerekli olan boyutlar belirlenerek listelenmiştir. Sonuçta, nitelikli bir öğretmen için; "(1)Uzmanlık bilgisi, (2)Öğretim becerileri ve (3)Öğretmenliğe uygun kişilik özellikleri" belirlenerek, sırasıyla üzerlerinde durulmuştur.

BULGULAR

1. Öğretmenlik Mesleğinde Konu Alanı Bilgisinin Önemi

Bir uğraşı alanının profesyonel bir meslek alanı olarak nitelenebilmesi için, o işi yapan kişinin özel bir alanda bilgi birikimine sahip olması gerekir. Öğretmenlik mesleği de profesyonel bir meslek alanı olması nedeniyle, bu mesleği yapanlarında özel bir alanda uzmanlık bilgisine ihtiyacı vardır. Bir kimsenin belli bir mesleği icra edebilmesi için, her şeyden önce o alanı çok iyi bilmesi, alandaki gelişmeleri yakından takip edip kendi bilgisini yenilemek suretiyle, aktüel ve entelektüel bir kimliğe bürünmesi ve birikimini toplumun gelişimi için kullanabilmesi gerekir (Erden, 2007, 157). Bir bireyin herhangi bir konu alanında uzman olabilmesi, planlı ve uzun bir eğitim sürecini gerektirir. Bu süreç, her uzmanlık için Türkiye'de dört yıl olup,

hemen hemen diğer ülkelerde de aynıdır. Kendi uzmanlık alanına vakıf olan öğretmenler, öğrencilerini derin bir bilgi havuzunda beslerler. Bu öğretmenler, öğrencilerin öğrenme esnasında karşılaştıkları sorunları derin bilgi birikimiyle kolayca aşarlar. Bu öğretmenler, öğrencilerin soruları için her zaman hazırdırlar ve verdikleri cevaplarda herhangi bir kaçamak ve belirsizlik olmaz (Woolfolk, 1998). Günümüzde bilgi çok hızlı bir şekilde üretilmekte ve tüketilmektedir. Bir öğretmen, konu alanında üretilen yeni bilgileri kendi bilgi birikimleriyle karşılaştırarak, üretilen yeni bilgileri niteliğini ve güncelliğini yitiren bilgileriyle değiştirerek, kendi bilgilerini güncellemek zorundadır. Öğretmen, sınıfında öğrenciye aktaracağı bilgilerin alanında çağın en son bilimsel gerçeklerini yansıtan, geçerli ve güncel bilgiler olmasını sağlamak zorundadır. Öğretmen adayları, eğitim sürecinden mezun olduğunda, akademik kariyer gelişimini çoğunlukla sonlandırmaktadır. Oysa bilginin hızlı bir şekilde üretimi, onun güncellenmesini gerektirmektedir. Öğretmenler, bu gerçeğin karşısında akademik kariyer planlarını gözden geçirerek, bir üst eğitim basamağı olan lisansüstü programlara devam etmeleri, bilimsel toplantılara katılmaları, mesleğe başladıktan sonra da hizmet içi eğitimlere katılarak, kendi bilgi birikimlerini ve öğretim becerilerini geliştirmek zorundadırlar. Öğretmenler öğrenmeyi sonlandırdıklarında, öğretemezler.

2. Öğretmenlik Mesleğinde Öğretim Becerilerinin Önemi

Bir öğretmen konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin, sahip olduğu bilgileri öğrencilerine aktaramazsa, mesleğinde başarılı olamaz. Bu nedenle öğretmenin, öğretme becerisine sahip olması gerekir (Erden, 2007, 153; Cruickhank et al., 1999, 329-351; Minor et al., 2002, 117). Öğretmenler; dersi planlayarak, uygulayarak, öğrencileri değerlendirerek, sınıfta düzeni sağlayarak ve öğrencilerin dersin amaçlarına ulaşmalarında yararlı olabilecek etkinliklerden geçmelerini sağlayarak öğrenme ve öğretme sürecini işleten kişilerdir (Ün Açıkgöz, 2004, 21). Öğretmenler bu beceriyi, öncelikle öğretmen yetiştirme programlarında yer alan *öğretmenlik meslek bilgisi* dersleri ve öğretmenlik uygulamalarıyla kazanırlar. Bu beceriler ayrıca, öğretmenin öğretmenlik deneyimi ile birlikte ve hizmet içi eğitim yoluyla zamanla da pekişirler. Ancak öğretmenin bu konuda kendini geliştirebilmesi için yeniliklere ve değişime açık olması, kendisinin gerçekleştirdiği sınıf içi etkinliklerini sürekli değerlendirmesi gerekir (Erden, 2007, 153). Clifford (1997) etkili öğretim için bir öğretmenin, "*konu alanı uzmanlığı, öğrenmeye güdüleme, öğrenci farklılığının bilincinde olma, öğretimi planlayabilme, öğrenme-öğretme stratejilerini bilme ve kullanma, öğrenme çevresini düzenleme, etkili iletişim ve objektif değerlendirme*" (Aktr.:Ün Açıkgöz, 2004, 21) gibi temel özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bölümde, "*öğretim sürecini planlama, dersine çeşitlilik getirebilme, öğretim süresini etkili kullanma, katılımcı öğretim ortamı düzenleme, eğitim teknolojisi ve kullanım becerisini geliştirme, öğrencideki gelişimi izleme ve öğrencilerde öz denetimi sağlama*" gibi öğretim becerileri üzerinde durulmuştur.

Öğretim Sürecini Planlama: Bir öğretmen için planlama, önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için öğrenme yaşantıları oluşturma, öğretim yöntem ve tekniklerini saptama, uygulama ve değerlendirme etkinliklerini kapsar (Aydın, 2008; Cruickhank et al., 1999, 329-351). Burden ve Byrd'e (1994) göre, yıllık planlar bir öğretmen için önemli olup, bu planlar doğrultusunda dönem, ünite, haftalık ve günlük planların yapılması, öğretmene ne zaman ne öğreteceğini göstereceğinden, planlar öğretmenler için bir yol haritasıdır. Öğrenme etkinliklerini, her bir öğrencinin biricik/özgün bir düşünme ve ilgi alanı olduğu gerçeğine göre hazırlamak ve düzenlemek öğretmenin sorumluluğundadır (Cangelosi, 2000, 7). Morrison, Ross ve Kemp'e (2004) göre de planlama yapılırken, öğrenciye kazandırılmak istenen bilginin ne kadar sürede kazandırılacağı, öğretimin nerede yapılacağı ve öğretim başarısının nasıl değerlendirileceğinin belirlenmiş olması gerekir. Moyles'e (1992) göre çoğu disiplin sorunu, öğretmenin dersi planlı bir şekilde işleyememesinden kaynaklanmaktadır. Öyleyse, öğretim sürecinin başarısı, büyük ölçüde öğretimin nitelikli bir şekilde planlanmasına bağlıdır (Senemoğlu, 2007, 400).

Derse Çeşitlilik Getirebilme: Öğretim sürecini sıkıcı hale getiren ve sınıfta disiplin problemlerinin ortaya çıkmasına neden olan başka bir faktör de, tekdüzeliktir. Öğretmenin her gün aynı tarzda ders işlemesi, benzer sorular sorması, aynı tür ödüller vermesi, aynı mimik, jest ve ses tonunu kullanması, öğrenciyi rahatsız eder (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Bir ders için her zaman çeşitlilik sağlamak kolay olmayabilir. Derse çeşitlilik getirme konusunda, adayların düşünme becerilerini geliştirecek bazı uygulamalara gidilmelidir. Düşünme becerileri, öğretmen adaylarını yetiştiren programlarda değişiklik yapılarak sağlanabilir. Bu süreçte, akademik konuların günlük yaşamdaki karşılıklarını etkin bir şekilde geliştirmek, aynı zamanda sınıfa da çeşitlilik olarak yansiyacaktır. Sternberg (2002), günlük yaşamı temele alan çalışmaların, uygulamalı zekâyı geliştireceği konusunda ısrarcıdır. Bu yaklaşımla eğitilen öğretmen adaylarının, derslerine çeşitlilik getirme konusunda daha avantajlı olduğu gibi, bu öğretmenlerin öğrencilerinde de uygulamaya dayalı zekânın olumlu etkileneceği değerlendirilmektedir. Sevinç (2001) de, düşünme becerilerini kazanan öğretmenlerin, kendi meslek yaşamlarında etkili eğitsel ortamlar oluşturma konusunda başarılı olacaklarını dile getirmektedir. Freire'nin (2004) belirttiğine göre eğitim, içinde

yaşadığımız koşulları şekillendirmektedir. Bu bağlamda öğretmenler, kaynakları ve eğlenceye yönelik (recreational) modelleri, süreci ve eğitsel ortamı geliştirmek ve çeşitlendirmek için kullanabilmelidir.

Öğretim Süresini Etkili Kullanma: Montague'ye göre (1987, 255), sınıf yönetiminin en önemli amaçlarından biri, öğretim için ayrılan zamanı etkili kullanabilmektir. Okullarda bir ders saati 40 ile 50 dakika arasında değişmektedir. Eğer doğrudan öğretimle geçen süre arttırılabilirse, öğrenme miktarı da doğal olarak artacaktır. Oysa sınıfta gerçekleşen plansız etkinlik ve olaylar, zamanı etkin kullanmada engeller oluşturur. Bu beklenmedik etkinliklerin başında, problemler öğrenci davranışları gelir. Cipani'ye (2008, 16) göre, zamanın etkili kullanılabilmesi için, bu beklenmedik öğrenci davranışlarına ilişkin her öğretmenin davranış değiştirme programları olmalıdır. Ders için belirlenen hedeflerin, planlanan zaman içinde kazandırılabilmesi gerekir. Öğretmenin, akademik öğrenme süresini uzatması için, derslere hazırlıklı ve tam zamanında gelmesi, öğretim sürecinde kullanacağı materyalleri önceden hazırlaması, zamanın etkili kullanımını olumlu etkileyecektir. Öğretmenin etkili zaman yönetimi becerileri, öğretmenleri karşılaştıkları bir çok zorluktan da kurtarır (Macrae, 1998; Cruickhank et al., 1999, 329-351).

Katılımcı Öğretim Ortamı Düzenleme: Öğrenme, yaşantı ürünü ve kalıcı izli davranış değişikliği olması, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine etkin ve aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. Etkili öğretmen, öğrencileri öğretim sürecine etkin bir biçimde katar (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Öğrencilerin etkin katılımını sağlamak için öğretmenin katılımcı öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilmesi, sınıfta öğrencileri düşünmeyi öğrenmeye teşvik edecek sorular sorabilmesi gerekmektedir (Erden, 2007, 154). Eğitimin yapısı ve toplumsal ideolojisi gereği, sınıf demokratik bir yaklaşımla yönetilmelidir. Çünkü okul, bireylerin demokratik yaşamın gereklerine uygun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur (Hotaman, 2004, 376). Demokratik bir sınıfta öğretmen, öğrencilerin katılımını sağlar, fakat onları isyana teşvik etmez. Sınıf kurallarının formüle edilmesinde olduğu gibi, sınıfta ne çalışılacağı konusunda da alınacak kararlara öğrencilerin katılmasına izin verir (Edwards, 1997, 101).

Eğitim Teknolojisi ve Kullanım Becerisi: Günümüz dünyasında eğitim ve eğitimde teknoloji kullanımı, birbirinden bağımsız düşünülmemeyen iki kavram olmuştur (McCannon & Crews, 2000; Komis et al., 2007; Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003:2). Toplumların geleceği açısından teknolojinin kullanıldığı en önemli alanlardan biri de, eğitim ve öğretimdir. Eğitim kurumları ve öğretmenler her gün bilgisayar, internet, video, cd ve cep telefonları gibi teknoloji araçlarını kullanan öğrencilerle karşı karşıya olduklarından, mevcut teknoloji ürünlerini kullanma becerilerini geliştirmedikleri takdirde, öğretim açısından sorun yaşayacakları açıktır (Reiner, 2009). Bir öğretmen, eğitim teknoloji bilgisine sahip olması gerektiği gibi, kendi dersinin kazanımlarını öğrenciye aktarmada etkili kullanım becerisine de sahip olmalıdır. İçinde buklunulan çağda, bilginin kapsamı ve ona erişim şekli değişmiştir. Öğrenciler için cazip olan akıllı teknoloji ve onun ilgili yazılımlarını öğretmen sınıfa getirerek kullanabilmelidir. Tüm teknolojik eğitsel öğelerin varlık nedeni, dersin kazanımları doğrultusunda öğretim etkinliklerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktır (Giroux, 2001, 61). Öğretmenler bunu da, öğrenme süreçlerini destekleyen yeni yöntemler gerektiren teknolojik gelişmeler ve sanal ortamlara uyum sağlayarak başarabilirler (Gros & Silva, 2005). Buna rağmen teknolojinin eğitim sürecindeki ana rolünün desteklemek olduğu unutulmamalıdır (García, 2003).

Öğrencilerdeki Gelişimi İzleme: Etkili öğretmen, öğrencilerinin yeni bilgileri anlama ve kavrama düzeylerini dikkatle izler. Öğrenme eksikliklerini belirlediği zaman eksiklikleri tamamlar, yanlışları düzeltir, öğrencilerin doğru davranışlarını ödüllendirir (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Gelişimi izleme, öğrenci başarısı ve öğrenci erişimi dışında, öğrencinin öğrenme eksikliklerini ve öğrencinin öğrenme güçlükleri hakkında öğretmene bilgi verir. Öğrencilerin gelişimlerine ilişkin dönüt almak, öğretim-öğrenme sürecinin değerlendirilmesiyle mümkün olur (Sönmez, 2007, 269). Bazen aynı yaş grubundaki çocuklar gelişim hızı, ilgi, yetenek ve gereksinimler açısından farklılıklar gösterirler. Bu farklılıklar, öğrencilerin davranışlarına yansır. Bu nedenle, her öğrencinin her etkinlikte aynı düzeyde başarı göstermesi beklenmemelidir. Gelişimsel gecikmeler, öğrenciyi akranlarından farklı davranışlar sergilemek zorunda bırakabilir (Çakmaklı, 1998).

Öğrencilerde Öz Denetimi Sağlama: Çocukların öz denetimlerini sağlamaları için üç tip kaynağa ihtiyaçları vardır (Yüksel-Şahin, 2011,54); kendileri ve diğerleri hakkında iyi duygular, doğru ve yanlışları anlama ve problemleri çözmek için alternatiflerin olması. Çocuklarda öz denetimi sağlama stratejilerinden bazıları problem davranışları önleyici, bazıları iyileştirici ve değişim için bir plan geliştirici olmakla beraber hepsi ebeveynlere pozitif ve etkili bir disiplin yaklaşımını sunmaktadır. Çocuklarda öz denetim; sevgiyi ifade edip koşulsuz severek, çocuğa karşı tutarlı ve iletişime açık olarak geliştirilebilir. Bunların yanında, problem davranışı anlamak, çocukların kendilerini iyi hissetmelerini sağlamak, güvenilir bir çevre hazırlamak, sınırlar koymak, olayları önceden kontrol etmek, problem çözme becerisi kazandırmak, gerektiğinde uzman yardımı almak

ve çocuğa ve kendimize karşı sabırlı olmakta öz denetimin sağlanmasında son derece önemlidir (Eaton, 1997; Gordon, 1998).

3. Öğretmenlik Mesleğinde Kişilik Özelliklerinin Önemi

Kişilik, "bireyi diğerlerinden ayıran, bireye özgü, tutarlı ve yapılanmış özellikler bütünü" (Yazgan-İnanç & Yerlikaya, 2008) olarak tanımlandığında, bireyi diğerlerinden ayıran davranış, tutum ve inançların tümü kastedilmiş olur. Bir öğretmenin, konu alanı bilgisi ve öğretim becerisi ne kadar yeterli olursa olsun, öğretmenin kişiliğinin de mesleğin gerektirdiği özelliklerle uyumlu olması gerekir. Doğan Cüceloğlu'nun da dediği gibi, "Eğitimde temel etken, öğretmenin karakteridir; hiçbir müfredat programı veya eğitim sistemi, öğretmenin karakteri kadar çocuğu etkileyemez". Cochran-Smith'e (2001) göre, öğretmen kişilik özellikleri 1960'lı yıllarda pek çok araştırmaya konu olmuş, öğretmenin sözel yeteneği, sevecenliği, zekâsı, eğitim özgeçmiş ve alan bilgisi gibi öğretmenin mesleki, kişilik ve alan bilgisi boyutlarında sınıflandırılacak özellikler öne çıkmıştır. Sonraki yıllarda pek çok araştırma da neşeli, sevecen, güler yüzlü (Oktar & Yazçayır, 2008), sıcak, katı olmayan, hoşgörülü, öğrencilerle ilgilenen, espri yeteneği olan öğretmenlerin; bu kişilik özelliklerini taşımayanlara göre öğrencilerin öğrenmeleri ve tutumları üzerinde daha olumlu etkiler bıraktığını göstermiştir. Hamachek de (1972), öğrencilerin öğretmen kişilik özellikleri olarak sıcaklık, sabır, hoşgörü ve ilgi gibi özellikleri tercih ettiğini belirtmektedir. Cruickshank, Bainer ve Metcalf (1995), etkili öğretmenlerin kişilik özelliklerini isteklilik, sıcaklık ve mizah, güvenilirlik, yüksek başarı beklentisi, teşvik ve destekleyicilik, sistemlilik, uyum gösterebilme/esneklik ve bilgelik olarak sıralamışlardır.

Bazı kanıtlar, öğretmenin kişiliğinin sınıfta en önemli değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler üzerinde yapılan birçok çalışmada, kişilik bakımından yeterli bir öğretmenin öğrencilerini olumlu yönde etkilediğini, zayıf bir öğretmenin ise öğrencileri okuldan ve hatta öğrenmeden soğuttuğunu göstermektedir (Gürkan, 1993, 8; Cruickshank et al., 1999, 329-351; Minor et al., 2002, 117). Getzels ve Jackson'un (1965) göre, gerçekte bir öğretmenin eğitsel yönü, onun ne yaptığı ile ilgili değil, fakat kendisinin gerçekten ne olduğu ile ölçülür (Aktr.:Gürkan, 1993, 6). Eğitim, zeka ve konuya hakimiyet bakımından eşit olan iki öğretmen bile, öğretme ve öğrencileri güdüleme bakımından birbirlerinden farklı olabilirler. Bu farklılık, öğretmen kişilik özelliklerinin öğrenenler üzerindeki etkisinden kaynaklanır. Küçükahmet (1987)'de, öğretmen kişiliğinin öğrenciler üzerinde birçok etkisi olduğunu belirtmekte ve öğretmenin kişiliğini oluşturan özelliklerin her biri, öğrenciler üzerinde ve olumlu bir sınıf atmosferi yaratılmasında etkili olup, sınıf atmosferi bir kez oluştuktan sonra öğrenciyi sınıf dışında da etkilemeye devam ettiğini belirtmektedir. Kişiliğin oluşmasında etkili olan iki temel öge "tutum ve benlik tasarımıdır" (Gürkan, 1993, 9). Öğretmenin tutumu, öğretmenin bir duruma, eşyaya ya da insana tepki göstermeye hazır olmasıdır. Kişiliğin çekirdeğini oluşturan benlik tasarımı ise, bireyin kendi özelliklerine, yeteneklerine, değer yargılarına, emel ve ideallerine ilişkin kanılarını içermekte olup, bireyin kendisini beğenmesi, sınırlılıklarını farkına varması, kendisini farklı bir birey olarak tanımlamasını ve onun kendisi hakkındaki görüşlerini oluşturur (Gürkan, 1993, 11).

Araştırmalar sıcak, katı olmayan, hoşgörülü, öğrencilerle ilgilenen, espri yeteneği olan öğretmenlerin; bu özellikleri taşımayanlara göre öğrencilerin öğrenmeleri ve tutumları üzerinde daha olumlu ve etkili olduklarını göstermektedirler (Hamachek, 1972). Bu sonuca dayanarak duygusal yönden sağlıklı, doğru karar verebilen kişilerin öğretmenlik mesleğini seçmeleri gerektiği söylenebilir. Açık, kendine güvenli, kendi kendisiyle barışık öğretmenler, değişik görüşleri kabul edici, hoşgörülü, öğrencilerden gelen katılımları ve etkileşimleri teşvik ediciyken; kaygılı ve güvensiz öğretmenler, öğrencilerin kendilerine yönelik duygularından korkarlar. Sıcak yaklaşımlı öğretmenlerin öğrencileri, bilimsel konulara yönelme eğiliminde ve daha yaratıcı bulunmuştur. Bu özelliğe sahip öğretmenler, öğrencileri için duygusal dayanak kaynağıdır (Erden, 2007, 38). Hamachek'e (1972) göre, öğrencilerin öğretmen kişilik özellikleri olarak "sıcaklık, sabır, hoşgörü ve ilgi" gibi özellikleri tercih etmektedirler. Burada öğretmen kişilik özellikleri olarak; iletişim becerisi ve coşku, hoşgörü ve sabır, açık fikirli, esnek ve uyarlayıcı olma, sevecen ve esprili olma, yüksek başarı odaklılık ve çalışkanlık, cesaretlendirici, teşvik edici ve destekleyici olma ve demokratik bir kişilik üzerinde durulacaktır.

İletişim Becerisi Yüksek, Coşkulu Bir Kişilik: Öğrenme süreci, en genel anlamda bir iletişim sürecidir. Bu süreçte mesaj alış-verişinin anlamlı olması, öğretmenin yeterlilikleri ile ilgilidir ve sınıf içi iletişimin niteliği, öğrencilerin kişilik gelişimlerini ve başarılarını etkileyen önemli bir unsurdur (Baykara-Pehlivan, 2005). İletişim "konuşan ve dinleyenin güdü, algı, eğilim ve tutumlarından oluşan, insan davranışının oldukça karmaşık bir şeklidir" (Whirter & Voltan-Acar, 2000). Sınıf içi olumlu iletişim, bireyin olumlu davranışlar geliştirmesini etkiler (Çetinkanat, 1998). Bu nedenle öğretmenlerin edilgen dinleme, etkin dinleme ve empatik dinleme kişisel iletişim becerileri gelişmiş olmalıdır. Edilgen dinleme, sessizlik, yani pasif dinleme, kabul edilmiş olmayı simgeleyen sözsüz bir mesajdır (Özen, 2001). Etkin dinleme,

öğrencinin duygusal güvenlik kazanmasına yardımcı olur (Nelsen, Lott & Glenn, 2000). Empatik dinleme ise kişiyi anlamak için yapılan dinlemedir (Özen, 2001). Şüphesiz konuşma (sözlü iletişim), hayatımızın her alanında çok önemli bir iletişim metodudur (Eggland, 1991). Ancak iletişimin tümü, konuşmadan (sözlü iletişimden) ibaret değildir (Hotaman, 2004). Kişiler arası ilişkilerde anlamlar, sözel ve sözel olmayan mesajlarla iletilir (Saraç, 2006). İletişimin sözsüz olarak gerçekleşen bu yönüne beden dili (sözsüz iletişim) denmektedir (Hotaman, 2005). Sözel olmayan mesajları anlamaya çalışmak, konuşma sırasında gerçekte neler olduğunu anlamaya yardımcı olması açısından önem taşımaktadır (Yüksel-Şahin, 2005). Öğretmenler eğitim sürecinin etkinliği için, sözel iletişimin yanında beden dilini ve ses tonunu da etkili kullanmalıdırlar (Barker, 1982). Öğretmen coşkusu da burada söz konusu olmaktadır. Bazı araştırmalar, en etkili eğitimcilerin öğrenciler ile iletişim kurarken ilgili ve coşkulu davranışlar olduğunu göstermektedir (Lincoln, 2008). Öğretmen coşkusu, öğrencinin akademik başarısını da olumlu yönde etkileyecektir (Bacanlı, 2002; Bedir & Yıldırım, 2000; Burden & Byrd, 1994; Fontana, 1985; Hotaman & Yüksel-Şahin, 2010). Öğretmen, öğretime ne kadar istek ve coşkuyla katılırsa öğrencilerde öğrenmeye o kadar istekli ve coşkulu olacaklardır (Bacanlı, 2002). Öğretmenin sosyal olma becerisi, iletişim becerisinin bir sonucudur. Sınıf, okul ve çevre üçgeninde tüm girişimciliğini ve önder olma gücünü kullanarak bir sinerji yaratmalıdır.

Hoşgörü ve Sabırlı Olma: Okul çağındaki çocuklar doğruyu yanlış ayırt etmede güçlük çektikleri ve kendilerini kanıtlamaya çalıştıkları için sınıfta birçok olumsuz davranışta bulunabilirler. Bu durumda öğretmenin, öğrencilerin bazı hatalı davranışlarına hoşgörü ve sabır göstermelidirler (Erden, 2007, 149). Öğretmen, kendi beklentilerine uygun olmayan pek çok öğrenci davranışı ile karşılaşabilir. Böyle durumlarda hoşgörülü ve sabırlı olan öğretmenler, mesleğinde başarı gösteren öğretmenlerdir. Çünkü bu öğretmenler, benzer durumda olumsuz tepki gösteren öğretmenlere göre öğrencilerden daha çok saygı görürler. Hoşgörü ve sabır gösteren öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını değiştirme şansına sahip olurlar. Öğretmenin sadece beklenmedik öğrenci davranışları karşısında değil, farklı ve alışılmadık aykırı fikirler karşısında da hoşgörü göstermesi önemlidir. Hoşgörü, fikir ve düşüncelerin herhangi bir engellenme olmaksızın ifade edilmesi anlamına geldiğinden, bu durum sınıf ortamında demokratik bir atmosferin oluşmasına katkı sağlayacak, kendini ifade etmeye çekinen, fikirlerini açıklamadan korkan öğrenciler de kendilerini ifade etmek, fikirlerini açıklamak için cesaret bulacaklardır.

Açık fikirli, Esnek ve Uyarlayıcı Olma: Toplumsal değişimin hızlandığı, bilim ve teknolojiye dev adımların atıldığı günümüz toplumlarında, öğretmenin kendisini ve öğrencilerini geliştirebilmesi için açık fikirli, esnek ve uyarlayıcı olması gerekir. Bu özelliklere sahip öğretmen, kendi fikirlerinin, duygularının, algılarının başkalarından farklı olabileceğini bilir. Olaylara başkaları açısından bakabilir (Erden, 2007, 149-150; Cruickhank et al., 1999, 329-351). Öğretmen kendine ait bilgi ve fikirlerini sergilemenin yanında, öğrencilerinin bu yöndeki bilgi ve inançlarını açık bir şekilde ortaya koymalarına izin verir, onların bilgi, fikir ve inançlarına hoşgörü gösterir. Sınıf içi uygulamalarda ve beklenmedik durumlarda katı bir yaklaşım yerine esnek bir tavır alması, sınıf içi öğrenci davranışlarını olumlu etkileyecektir. Ortaya çıkan yeni durumları, planlanmış etkinlikler arasına katarak onlardan yararlanması, öğretmenin uyarlayıcı kişilik özellikleriyle ilgilidir.

Sevecen, Anlayışlı ve Espriyi Olma: Öğrenciler eğitim yaşantıları boyunca anne ve babalarından çok öğretmenleri ile birlikte bulunurlar. Öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesinde, kendine güvenli ve sosyal bireyler haline gelmesinde sevgi önemli rol oynar (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Öğretmenini seven çocuk, okula ve derslere karşı olumlu tutum geliştirir, başarılı olur. Sevecen öğretmen, öğrencilerle olumlu ve onları destekleyici ilişki kurar. Öğrencilere adları ile hitap eder, onların kişisel sorunları ile ilgilenir, her öğrencinin ayrı bir birey olduğunun farkındadır ve onlara bunu hissettirir. Bu yaklaşımlar sonucu öğrencinin güvenini kazanır. Espriyi öğretmenler, sınıf atmosferini sıcak ve eğlenceli bir hale getirirler. Espri, öğretmenle öğrenci arasındaki katı duvarları kaldırır ve resmiyeti yumuşatır (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Öğrenciler kendilerini öğretmene daha yakın hissederler. Ders eğlenceli ve zevkli bir hale gelir (Erden, 2007, 150). Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitim görevini yürütürken diğer yandan davranışları ile onları etkiler. Öğretmenin samimi, anlayışlı, sabırlı olması, öğrenciyi olumlu düşünmeye sevk edecek, aksi davranışlar ise öğrenci üzerinde olumsuz etki yaratacaktır (Duke, 1984).

Yüksek Başarı Odaklılık ve Çalışkan Bir Kişilik: Araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilerinden beklentileri yüksek olduğu zaman, öğrencilerin daha iyi öğrendiğini göstermektedir (Brophy, 1981). Cruickshank, Bainer ve Metcalf (1995)'e göre, yüksek başarı odaklı ve iddialı bir öğretmen, teşvik edici, destekleyici ve çalışkan bir kişiliğe sahiptir (Aktaran: Ersoy, 2002). Öğretmenlerin öğrencilere ilişkin beklentileri ile öğrenci başarısı arasında yüksek ilişki vardır (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Bu nedenle, öğretmen öğrencilerinin başarılı olacağına inanmalı ve bu inancını öğrencileriyle paylaşarak onları

cesaretlendirip desteklemelidir. Öğretmenin öğrenciye yönelik başarı beklentisi yüksek olduğunda, ona daha çok zaman ayırdığı, onu öğrenmeye teşvik ettiği, öğreneceğine inandığı için öğretme sürecinde daha dikkatli olduğu söylenebilir. Ayrıca, öğretmenin başarı beklentisini hisseden öğrenci de başarılı olacağına inanır ve kendisi hakkında olumlu akademik benlik tasarımı geliştirir (Erden, 2007, 151; Cruickhank et al., 1999, 329-351). Başka bir ifadeyle, öğrenci öğretmenin beklediği kadar öğrenmektedir. Öğretmen, sınıfa gelen tüm öğrencileri mükemmel bir zekâ düzeyine sahip varlıklar olarak algılar ve kullanacağı öğretim yöntemlerini de bu anlayışı yansıtacak şekilde belirlerse, sınıftaki normal zekâyâ sahip öğrenciler dahi zor aktiviteleri daha kolaylıkla başarabileceklerdir. Nitekim yapılan bazı araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilere ilişkin beklenti düzeylerinin öğrenci başarısı üzerinde oldukça etkili olduğunu ortaya koymuştur. Notlarını, bilgilerini ve metotlarını yeniden gözden geçirmeleri konusunda öğretmenleri zorlayan öğrenciler öğretmen olmalıdır (Henson ve Eller, 1999).

Cesaretlendirici, Teşvik Edici ve Destekleyici Olma: Öğrenciler, en küçük bir güçlükte dahi yapabilecekleri, üstesinden gelebilecekleri pek çok şeyden vazgeçebilirler. Böyle durumlarda öğretmen, öğrencilerinin özgüven gelişimlerini destekleyici bir kişiliğe sahip olmalı, onların kendine olan güvenlerini geliştirmelidir (Cangelosi, 2004). Birçok araştırmada, öğrenciye yakınlık gösteren, öğrenciyi destekleyen ve onlara değer veren öğretmenlerin, öğrencilerin güdüsü ve başarıları üzerinde olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir (Açıkgöz, 2004). Destekleyici öğretmen, öğrencinin kendine güvenmesini, kendi kendine öğrenmesini ve olumlu akademik benlik tasarımı geliştirmesini sağlar (Erden, 2007). Yapılan araştırmalar, teşvik ve güdülemenin bir öğrencinin sadece akademik başarısını olumlu etkilemediğini, aynı zamanda disiplin olaylarının ve istenmeyen davranışların da azalmasına neden olduğunu göstermektedir (Della-Valle & Sawyer, 2002; Henson & Eller, 1999). Ersoy (2002)'e göre güdüleyici bir kişilik, öğretmeye istekli olma, yakınlık gösterme, mizah becerisi ve güven duygusu gibi özellikleri de taşır. Bu nedenle öğretmen, öğrencilerinin başarılı olacağına inanmalı, bu inancını öğrencileriyle paylaşarak onları cesaretlendirip desteklemelidir.

Öğretmen, öğrencileri öğrenmeye karşı cesaretlendirmeli ve onlara destek olmalıdır (Cruickhank et al., 1999, 329-351). Öğretmenin öğrencilere destek olması için, öğrencilerin olumsuz davranışlarından çok olumlu davranışlarının ön plana çıkarılması, her çocuğun kendi içinde sağladığı gelişime önem verilmesi, öğrenci hakkında iyimser ve olumlu düşünülmesi, öğrenci konuşurken dikkatle dinlenmesi gerekmektedir. Destekleyici öğretmen, öğrencinin kendine güvenmesini, kendi kendine öğrenmesini ve olumlu akademik benlik tasarımı geliştirmesini sağlar (Erden, 2007, 151; Cruickhank et al., 1999, 329-351). Yapılan çalışmalar, teşvik ve güdülemenin bir öğrencinin sadece akademik başarısını etkilemediği, aynı zamanda disiplin olaylarının ve istenmeyen davranışların da azalmasına neden olduğu belirlenmiştir (Henson ve Eller, 1999, 372-373).

Demokrat Bir Kişilik: Demokrasiyi "bir yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi" (Kaldırım, 2005) olarak tanımlayacak olursak, sınıfın işleticisi ve yöneticisi olan öğretmenin de, bu yaşam biçimine ve değerlere sahip olması gerekir. Demokrasi, sosyal ilişkilerde çeşitli biçimlerde işler. Sınıfta bu ilişkileri kuracak ve işletecek kişi de öğretmendir. Demokratik öğrenme-öğretme süreçlerinde öğretmenler, demokratik grup liderleridirler (Kaya, 2008). Demokratik bireyler özgürlük, demokrasi, güven ve sorumluluk olgularının egemen olduğu ve yaşandığı ortamlarda yetişir (Güneş, 2007). Önce öğretmenin insan haklarına, farklılıkların kaçınılmazlığına, hoşgörüyü, demokratik yaşam biçiminin güzelliği inancına sahip olması gerekir (Demirpolat, 1999). Öğretmenler, tartışma, seçme, seçilme, karar verme, karşıt görüşlere yer verme, sorun çözme (Güneş, 2007) ve uzlaşmayı gerektiren etkinlik ve durumları örgütleyerek, öğrencilerin demokratik değerleri uygulamalı olarak kazanmalarını sağlamalıdır. Dewey (1915)'e göre okul, öğrenenlerin bir arada çevreyi değiştirmelerini ve demokratik, samimi (açık) bir tavırla ilişki kurmalarını sağlayan sadeleştirme, daraltma ve dengeleme olgularına dayanan bir kurumdur (Aktaran:Gutok, 2001).

Günümüz toplumların ihtiyaç duyduğu insanlar özgürlük, demokrasi, güven ve sorumluluk olgularının hâkim olduğu ve yaşandığı ortamlarda yetişir. Okulda bu görev öğretmene düşmektedir. Çünkü eğitim sisteminin temel ögesi öğretmendir. Önce öğretmenin insan haklarına, farklılıkların kaçınılmazlığına, hoşgörüyü, demokratik yaşam biçiminin güzelliğine inanması gerekir (Demirpolat, 1999, 231). Demokratik bir sınıf ortamı planlamada, uygulamada, denetlemede ve değerlendirmede katılımcılık esas alınmalıdır. Sınıf kuralları, öğrencilerle birlikte belirlendiğinde, öğrencilerin kurallarını öğrenmesi, uygulaması, uygulama sırasında ve sonucunda ortaya çıkan sorumluluğu paylaşması daha kolay olur. Sınıfın sosyal ortamı, öğrencilerin bu gereksinimlerini karşılamalıdır. Dewey'e göre toplumlar pek çok farklı gruptan oluştuğu için, çocukların diğer gruptaki bireyleri anlamada yardıma ihtiyaçları vardır. Dengeli ve uyumlu bir toplum olarak en demokratik toplumun temeli, karşılıklı anlaşmaya dayanır. Dewey'e göre okul,

öğrenenlerin bir arada çevreyi değiştirmelerini ve demokratik, samimi (açık) bir tavırla ilişki kurmalarını sağlayan sadeleştirme, daraltma ve dengeleme olgularına dayanan bir kurumdur (Guttek, 2001, 112).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitimin amacına ulaşmasında gerekli olan konu alanı bilgisi, öğretmenlik becerisi ve kişilik özellikleri, öğretmenlik mesleğinin *bilimsel ve sanatsal özelliklerini* belirler. Bir bireyin herhangi bir alanda uzman olması, uzun ve zahmetli bir eğitim sürecini gerektirdiği gibi, alanla ilgili her geçen gün ortaya çıkan gelişme ve değişmeye de vakıf olmayı gerektirmektedir. Bu anlamda öğretmenlik, bitmeyen bir öğrenciliktir. Değişime ve gelişmeye ayak uyduramamak, alandaki yeni bilgileri edinememek, eskimiş, güncelliğini yitirmiş bilgilerle derse girmek anlamına gelir ki, bu durumda öğrencinin mezun olduğunda eskimiş bilgilerle meslek hayatına başlaması anlamına gelir. Teknolojik ve genetik alanlarında olduğu kadar hızlı bir değişim sosyal alanlarda olmasa da, yine de sosyal alanlarda önemli düzeyde yeni bilgi üretildiği açıktır. Dolayısıyla, alan uzmanlığı boyutunda öğretmen bilgi üretimine paralel olarak bilgisini yenileyerek sınıfa girmek zorundadır.

Öğretmenlik mesleği için bilgi birikimi, yani bir alanda uzman olma, sahip olunan bilgi birikiminin öğrenciye eksiksiz ve kolayca aktaracağı anlamına gelemez. Yani, *"bilen öğretir"* anlayışı, eksik ve zararlıdır. Öyleyse sahip olunan bilimsel bilgiyi, öğrenciye bir şekilde aktarmasını da bilmek gerekir. Bu durum, öğretmenlerin öğretim becerileriyle ilgilidir. Öyleyse bir bireyin uzmanlık düzeyinde sahip olduğu bilgi ve becerilerini, belli bir gruba ya da bireye öğretebilmesi için de, öğretmenlik meslek bilgisine ve becerisine, yani öğretim için gerekli donanımına sahip olması gerekir. Ayrıca, bir bireyin uzmanı olduğu alanla ilgili bilgileri bireye aktarırken, öğrencinin gelişim özelliklerini, ilgilerini, onun motivasyon kaynaklarını, konu alanına ve öğrencilere uygun öğretim ilke, yöntem ve tekniklerine de bilmesi ve uygulaması gerekir. Dolayısıyla, hangi öğrenciye, hangi tür bilgileri nasıl aktaracağı konusunda yeterli bilgi ve beceriye de ihtiyaç vardır. Bunun yanında, öğrencilerin öğrenme güçlüklerini belirleyebilmek, öğretmenin öğretim becerisi içinde yer almaktadır.

Öğretmenlik mesleği için alan uzmanlığı ve öğretim becerileri kadar önemli olan bir diğer faktör, öğretmen kişilik özellikleridir. Bunlar; *"hoşgörü, sabır, açık fikirlilik, esneklik, uyarlayıcı olma, sevecenlik, anlayışlı ve esprili olma, cesaretlendirici ve destekleyici olma"* gibi temel kişilik özellikleridir. Burada ifade edilen kişilik özellikleri, hemen hemen tüm öğrencilerin ve velilerin bir öğretmen için tercih edeceği kişilik özellikleridir. Her öğretmen adayı ilgili fakültelerde benzer dersleri, benzer akademisyenlerden alsa da, süreç sonunda öğrencide bilgiye, eğitime, hayata ve evrene karşı gerçekleşen değişimin düşeyi, büyük oranda öğretmenlerin kişilik özelliklerinden kaynaklanacaktır. Öğrenciyi bilgi sever hale getirmek, bilgiyi sever öğretmenlerin gerçekleştireceği bir beceridir. Öğretmen sahip olduğu kişilik özellikleriyle, öğrencinin hayatını cennete de çevirebilir, cehenneme de. Dolayısıyla, öğretmene atfedilen kişilik özellikleri, bu anlamda büyük önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak denebilir ki, öğretmenlik mesleği özel bir alanda uzmanlığa, öğretim bilgi ve becerisine ve mesleğin gerekli kıldığı bazı temel kişilik özelliklerine dayalıdır. Bir öğretmen, bir yandan bilim adamı rolünü üstlenirken, öbür yandan da bir sanatçı gibi hareket etmeli; bilim adamı özelliğiyle eğitim ortamını düzenlerken, sanatçı özellikleri gereği de, eğitim ortamına güzellik, incelik, anlayış, hoşgörü ve sevgi katmalıdır (Bilen, 1999, 32). Öğretmenler, mesleki bilgi ve becerileri bilmenin ve geliştirmenin usullerini, ne ve nasıl yapılması gerektiği konusunda ağır bir sorumluluk taşırlar. Bu yüzden öğretmen yetiştirme, önemli bilgilerin ve öğrenme-öğretme uygulamalarının doğrudan doğruya uygulanabildiği, sürekli soruların sorulduğu ve incelenme-denemelerin yapıldığı bir alan olmalıdır (Loughran, 2006). İçinde bulunulan 21. yüzyıl bunu zorunlu kılmaktadır. Bu gerçeğin farkında olan toplumlar, çağın gerektirdiği özelliklerle donanık bireyleri yetiştirebilecek öğretmenleri yetiştirebilmek için sürekli deneme ve değerlendirmeler yapmaları gerektiği açıktır. Bu nedenle öğretmen eğitimi, Türkiye Cumhuriyetinin 2023 Eğitim Vizyonunda ağırlıklı olarak ele alınmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. & Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar özyeterlilik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe University Faculty of Education Journal*, 24: 1-10.
- Aydın, A. (2008). *Sınıf yönetimi (Classroom management)*. Ankara: Pegem Akademi
- Bacanlı, H. (1999). Sosyal beceri eğitimi. Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik*. (s.171-189). Ankara: Nobel Dağıtım..
- Barker, L., L. (1982). *Communication in the classroom*. London: Englewood Cliffs (Prentice Hall Inc).
- Bilen, M. (1999). *Plandan uygulamaya öğretim (Teaching From Plan To Practice)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Burden, P. R. And Byrd, D. M. (1994). *Methods for effective teaching*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Cangelosi, J., S. (2000). *Classroom management strategies*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Cipani, M. (2008). *Classroom management for all teachers*. New Jersey: Merrill Prentice Hall. Inc.

- Cruickshank, D. L., Bainer, D. L., & Metcalf, K. K. (1995). *The act of teaching* (2nd ed.). Boston: Mc Graw-Hill.
- Çakmaklı, K. (1998). *Sorunlu çocuklar*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, No:37.
- Demirpolat, A. O. (1999). Demokrasi ve demokratik eğiti. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18, 229-244.
- Duke, D. L. (1984). *Teacher's guide to classroom management*. New York: Random House.
- Eaton, M. (1997). Positive discipline: Fostering the self-esteem of young children. *Young Children*, September, 56 (6); 44-45.
- Edwards, C. H. (1997). *Classroom discipline and management*. New Jersey: Practice-Hall.Inc.
- Erden, M. (2007). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Gordon, T. (1998). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (Çeviri: Emel Aksoy), İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Gözütok, F. D. (2004). *Öğretmenliği geliştireyim*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Gutek, G. L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. (Trans.: Nesrin Kale), Ankara: Ütopya Yayınevi
- Gürkan, T. (1993). İlkokul öğretmenlerinin öğretmenlik tutumları ile benlik kavramları arasındaki ilişki. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Hamachek, E. D. (1972). *Human dynamics in psychology and education*. Boston: Allyn and Bacon
- Henson, K.T. and Eller, B. E. (1999). *Educational psychology for effective teaching*. New York: Wadsworth Publishing Company.
- Herdman, E. A. (2006). Derleme ve Makale Yazımında, Konferans ve Bildiri Sunumu Hazırlamada Pratik Bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 2-4.
- Hotaman, D. (2004). Sınıf yönetimi sürecinde sergilenen öğretmen davranışlarının belirlenmesi. *MEB Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyumu*, 20-22 Aralık, Ankara
- Hotaman, D. (2005). İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Beden Dilini Kullanım Düzeyleri. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28-30 Eylül, Denizli.
- Hotaman, D., & Yüksel-Şahin, F. (2010). The effect of instructors' enthusiasm on university students' level of achievement motivation. *Education and Science*, 35(155), 89-103.
- Hotaman, D. (2012). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kişilik Özelliklerine Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Dergisi (Journal of Theoretical Educational Science)*, 5(2), 186-201
- Hotaman, D. (2019). *Toplumsal Kurumlar ve Eğitim*. İçinde: *Eğitim Sosyolojisi*, Edit.: Mehmet Yapıcı, Ankara: Eğiten Kitap.
- Jones S.C. (2000). *Classroom management strategies*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Komis, V., Ergazakia, M. & Zogzaa, V. (2007). Comparing computer-supported dynamic modeling and paper-pencil concept mapping technique in students' collaborative activity. *Computer & Education*, 49(4), 991-1017.
- Küçükahmet, L. (1987). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Loughran, J. J. (2006). *Developing a pedagogy of teaching education: understanding teaching and learning about teaching*. London: Routledge.
- Macrae, S. (1998). *Classroom management and organization: Becoming a teacher*. (Ed.: Justin Dillon and M. Maguire), New York: Open University Press.
- McCannon, M. & Crews, T.B. (2000). Assessing the technology need of elementary school teachers. *Journal of Technology and Teacher Education*, 8(2), 111-121.
- Montague, E. (1987). *Fundamental of secondary classroom instruction*. New York: McMillan Inc.
- Morrison, G. R., Ross, S. M. and Kemp, J. E. (2004). *Designing effective instruction*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Moyles, J. R. (1992). *Organizing for learning in the primary classroom*. Buckingham: Open University Press.
- Nelsen, J., Lott, L. And Glenn, S. (2000). *Sınıfta pozitif disiplin*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Oktar, İ., & Yazçayır, N. (2008). Öğrencilere göre etkili öğretmen özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 180,8-22.
- Oktay, A. (2001). *21. Yüzyılda yeni eğilimler ve eğitim*. İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Posner, G.J. (1995). *Analyzing the curriculum*. New York: Mc Grow-Hill, Inc.
- Reiner, M. (2009). Sensory clues, visualization and physics learning. *International Journal of Science Education*, 31(3), 343-364.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Sevinç, M. (2001). *What do teachers and mothers think about thinking*. European Conference on Educational Research) France: Universite Charles de Gaulle (ECER).
- Sönmez, V. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sternberg, R. J. (2002). Beyong g: The Theory of Successful Intelligence. Robert J. Sternberg (Ed.). *General Factor of Intelligence* (pp. 447-479). USA: Lawrence Associates, Incorporated.
- Tezcan, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Ün Açıköz, K. (2004). *Etkili öğretim*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Voltan-Acar, N., Arıcıoğlu, A. ve Gençtanırım, D. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Güvenlik Düzeylerinin İncelenmesi. *H.U. Journal of Education*, 35: 342-350.
- Woolfolk, A. (1998). *Educational psychology*. Boston: Allan and Bacon Inc.
- Yazgan-İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yüksel-Şahin, F. (2010). İletişim becerilerine genel bir bakış. (İçinde: *Kişiler Arası ilişkiler ve etkili iletişim*. Edit.: A. Kaya), Ankara: Pegem Akademi